

GRIGORE VIERU

În limba ta

În aceeași limbă
Toată lumea plânge,
În aceeași limbă
Râde un pământ.
Ci doar în limba ta
Durerea poți s-o mângâi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cânt.
În limba ta
Ți-e dor de mama,
Și vinul e mai vin,
Și prânzul e mai prânz.
Și doar în limba ta
Poți râde singur,
Și doar în limba ta
Te poți opri din plâns.
Iar când nu poți
Nici plânge și nici râde,
Când nu poți mângâia
Și nici cânta,
Cu-al tău pământ,
Cu cerul tău în față,
Tu taci atunce
Tot în limba ta.

Victoria Braga-Șipitca

DICȚIONAR
de
EPITETE

pentru mai mult de 300 de substantive

Ediția a doua, augmentată.

© Editura Epigraf, 2010, 2020.
© Victoria Braga-Șipitca, 2010, 2020.

Redactor: *Elena Grosu*
Corector: *Ala Rusnac*
Coperta: *Veronica Mariț*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din RM

Braga-Șipitca, Victoria.

Dicționar de epitete: pentru mai mult de 300 de substantive / Victoria Braga-Șipitca. – Ed. a 2-a, augmentată. – Chișinău: Epigraf, 2020 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). – 368 p.

Referințe bibliogr.: p. 11, 358-361. – Ind. cronologic al aut., surselor literare folosite, substantivelor: p. 362-367. – 1000 ex.

ISBN 978-9975-60-345-4.
811.135.1'374.2'373.42.

S U M A R

EPITETUL. TIPURI DE EPITETE	7
<i>Bibliografie de referință</i>	11
Sugestii de utilizare a dicționarului	12
Bibliografie de studiu. <i>Sursele bibliografice din care au fost excerptate exemplele literare</i>	358
Indicele cronologic al autorilor surselor literare folosite	362
Registrul substantivelor pentru care este propusă o serie de epitete	364

Prezentul dicționar este constituit din **trei blocuri** semnificative:

blocul 1, al cuvântului-titlu sau al substantivului pentru care va urma o serie de epitețe (determinative);

blocul 2, al epitetelor pentru substantivul din *blocul 1*;

blocul 3, al exemplelor de epitețe excerptate din opera literară a unor scriitori români clasici și contemporani (a se vedea *Bibliografie de studiu – Sursele bibliografice din care au fost excerptate exemplele literare*, p. 355).

Astfel, în *blocul 1* vom găsi cuvântul pentru care vrem să alegem epitețe. În acest bloc sunt mai mult de 300 de substantive.

În *blocul 2* sunt incluse, în ordine alfabetică, o serie de epitețe pentru cuvântul din *blocul 1*. Seria de epitețe practic nu poate fi limitată, dat fiind faptul că nu poate fi limitată creația propriu-zisă, dar și capacitatea combinatorie a cuvintelor tinde, din câte putem observa în literatura modernistă și postmodernistă, spre diversitate (aproape) nelimitată. În *blocul 2* sunt propuse în principal epitețe adjectivale (exprimate prin adjectiv cu funcție sintactică de atribut sau de nume predicativ), acestea fiind cele mai frecvente, dar și epitețe substantivale, precum și epitețe gerunziale (exprimate prin gerunziu adjectivizat cu funcția sintactică de atribut). Unele dintre epitețele inventariate ar putea avea valențe expresive minime, fiind considerate epitețe stereotipe (a se vedea *Epitetul. Tipuri de epitețe*, p. 7). Gradul de expresivitate al epitetului poate fi sesizat doar în context. În ceea ce privește categoria epitetelor adverbiale, acestea nu au putut constitui obiectul prezentului dicționar.

Cel de-al treilea bloc oferă posibilitatea de a urmări efectul expresiv al epitetului (adjectival și substantival) în diverse contexte literare. Exemplele sunt plasate conform criteriului cronologic al vieții autorilor (a se vedea *Indicele cronologic al autorilor surselor literare folosite*, p. 362). Acest criteriu a fost de preferat, deoarece cel al ordinii alfabetice a epitetelor, de exemplu, este vulnerabil în special în cazurile (foarte frecvente) de epitețe multiple sau cuplate. Criteriul adoptat de noi permite să observăm

nu numai o anumită evoluție a epitetului în timp, din sec. XVII – XIX (la autori cum sunt Ion Budai-Deleanu, Gheorghe Asachi, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Nicolae Filimon, Alexandru Odobescu, Mihai Eminescu etc.) până în sec. XX – începutul sec. XXI (George Bacovia, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Mircea Cărtărescu, Emilian Galaicu-Păun, Ion Manolescu, Dumitru Crudu etc.), dar și, în cele mai multe cazuri, diversitatea epitetelor pentru un anumit substantiv la unul și același autor.

De exemplu, pentru *ochi*, la Mihai Eminescu atestăm cele mai diverse epitețe, printre care și următoarele: *adânci, albaștri, duioși, dulci, grei, limpeziți, minunați, păgâni, sălbateci, senini, strălucitori, tineri, triști, tulburători, visători, de lumină, plini de suferinți, plini de vis, vorbăreț, plutitori, întunecoși* etc.

Pentru același substantiv, *ochi*, la Octavian Goga găsim și epitețele: *limpezi, plânși, tulburi, stinși, neștiutori, aprinși, de vultur* etc. La Mircea Cărtărescu, în avalanșa de epitețe cu grad sporit de expresivitate, atestăm, pentru *ochi* și următoarele: *migdalati, neguratici, codați, de mărgean, cu vâpăi de chihlimbare* etc.

Unele substantive (din *blocul 1*) sunt însoțite de multe exemple excerptate din literatura artistică, iar altele doar de câteva. Acest lucru reflectă, de fapt, o situație existentă realmente. O analiză a literaturii artistice demonstrează că unele substantive care denumesc realități intangibile, abstracte, beneficiază de o serie impresionantă de epitețe. Edificator în acest sens este și cuvântul *suflet*. Iată doar câteva dintre epitețele lui: *sublim, uimit (ALECSANDRI), bărbat (RUSSO), de flori, palid, candid, nemângâiet, rupt de durere (EMINESCU), fermecat, înecat de gânduri (VLAHUȚĂ), negru (DAVILA), singur (ANGHEL), opac (PAPADAT-BENGESCU), crispat, stupefiat, de catifea (ARGHEZI), singuratec, taciturn (BACOVIA), pitic, trudit, pribeag, lacom, nepotolit, înnoptat, sălbatic, greu de păcate, (GOGA), pustiu (TOPÂRCEANU), de copil (BLAGA), ghemuit (Camil PETRESCU), tulburat (I. BARBU), tare (STEINHARDT), găunos (VODĂ), ușurat (VIERU), bătrân, mare, blând, curat, prea bun, de părinte, de lut, necunoscut, de trandafir, de pâine (MATCOVSCHI), sărman, naiv, trist (DABIJA), de scrum*

(HADÂRCĂ), *de crin* (LARI), *nobil, însetat* (CĂRTĂRESCU) etc.

Respectiv În același context, prezentăm o serie de epitete și pentru cuvântul *vis*: *de tinerețe* (ALECSANDRI), *păgân, de plăcere* (ODOBESCU), *de vitejie, de dor, rebel, de vară, frumos, fericit, fecioresc* (EMINESCU), *profund* (MACEDONSKI), *coperit de uitare, înghețat, dureros, fără de păcat* (VLAHUȚĂ), *duios, blond, înstelat* (PETICĂ), *deșert, pribeag, alb, mort, de slavă, plâpând, furtunatic, biruit* (GOGA), *năprasnic* (REBREANU), *bizar, palid* (TOPÂRCEANU), *subțire* (PILLAT), *atroce* (Camil PETRESCU), *fugar* (I. BARBU), *pământesc* (ISANOS), *vânjos* (LABIȘ), *infam* (BLANDIANA), *ciudos, lănced, insipid, de răzbunare* (CĂRTĂRESCU), *amputat* (IARU).

Prezenta ediție este completată, la *blocul 1*, cu o serie de cuvinte-titlu, substantive (marcate cu simbolul ■), ale căror epitete, din *blocul 2*, au valoare stilistică preponderent neutră sau nulă. În literatura de specialitate, astfel de epitete sunt numite stereotipe sau pur și simplu determinanți. Epitetele stereotipe sunt deosebit de frecvente în texte publicistice, eseistice etc. (a se vedea, de exemplu: www.contrafort.md, www.dilemaveche.ro, www.observatorcultural.ro, www.romanialiterara.com, www.suplimentul-decultura.ro etc.). În vorbirea curentă, dar și în unele studii de specialitate, epitetele propriu-zise și cele stereotipe sunt numite, deseori, atribute (sau calificative). Un anumit număr de epitete incluse în *blocul 2* le-am propus noi ca fiind virtuale. Oricum, seria de epitete rămâne deschisă, putând fi completată cu alte exemple de către oricare persoană care scrie sau ... vrea să scrie. Fiind o problemă de mare finețe, alegerea unui epitet potrivit pentru un cuvânt presupune multă sensibilitate, spirit creativ și curaj.

Dicționarul oferă posibilitatea de a alege, în caz de necesitate – la scrierea unor eseuri, comentarii literare, referate, articole publicistice etc. –, un epitet (determinant) potrivit pentru un cuvânt într-un anumit context. În cazul în care cuvântul căutat lipsește în prezentul dicționar, vom încerca să găsim unul apropiat semantic (poate chiar sinonim). De exemplu, căutând *meleag*, vom căuta și *țară*, căutând *viață*, vom căuta și *existență*, și *trai*, căutând *destin*, vom căuta și *soartă* etc. Procedând astfel și în alte cazuri similare, vom reuși să găsim epitete potrivite pentru mult mai multe substantive decât cele incluse în registrul acestui dicționar.



Abur

Alb, albiu, amar, amețitor, arămiu, argintat, argintiu, aromat, arzător, auriu, binefăcător, blajin, blând, blond, bogat, bolnav, cald, cenușiu, cețos, curat, delicat, dens, des, dezmierdător, diafan, divin, dulce, excitant, fierbinte, fin, fumegos, fumuriu, greoi, greu, gri, groaznic, gros, infernal, iritant, iute, izbitor, împătimit, încălzit, îndoliat, înecăcios, înfricoșător, îngrozitor, înțepător, jenant, jilav, lenes, limpede, luminos, mătăsoș, mângâietor, misterios, moale, molatic, neplăcut, nociv, obosit, oniric, oribil, parfumat, persistent, plăcut, plumburiu, primejdios, proaspăt, puternic, răcoros, rățăcit, rece, respingător, roșiatic, sacru, saturat, sălbatic, sănătos, sărat, sfânt, solemn, sprinten, spumos, stelar, sticlos, străveziu, subțire, sufocant, supraîncălzit, sur, șuierător, tainic, tăios, tămăduitor, toxic, transparent, tremurător, trist, tulburător, ucigător, umed, usturător, ușor, vâscos, violent, viu.



... **aburi ușori și străvezii**, ca o rețea alburie și subțire de ață de pain-gân, împânzeau imensitatea nemărginirilor deșerte... (HOGAȘ, *Singur*, în *Pe drumuri...*, p. 256)

Un **abur cald** te moleșește / Și-i cazi în brațe tremurând... (VLAHUȚĂ, *În mânăstire*, în *Scrieri*, p. 136)

Aburi subțiri învăluiră soarele. (SADOVEANU, *Baltagul*, p. 22)

Se-nalță **abur moale** din grădină, / Pe jos pornesc furnicile la drum. (TOPÂRCEANU, *Rapsodii de primăvară*, în *Balade...*, p. 23)

Ce surdă clocotire, ce-nceată așteptare / Sub **aburii roșiatici**, sub **aburii de fier**... (I. BARBU, *Lava*, în *Versuri...*, p. 76)

Oamenii aceia mi-au rămas aproape – / Cu așteptarea lor neistovită, cu ochii / în care fumea **aburul fin al timpului**... (BACONSKY, *Episod*, în *Scrieri...*, p. 127)

Domnea un **abur rățăcit** / În mintea lui neturburată... (DIMOV, *Epilog*, în *Carte...*, p. 85)

Și înflorește-ne, durere, / Cât timp mai știi cu **abur sacru** / Pe cerul lumilor să scrii... (BLANDIANA, *Eu cred că norii*, în *La cules...*, p. 141)

E seara tângă, **abur sfânt**, părere, / oamenii leagă case trecătoare / și uită-ades că-i mai așteaptă-o casă. (LARI, *E seara tângă...*, în *Lira...*, p. 180)

Te-nvoiește cu jertfa aceasta de **abur stelar**... (LARI, *Daimonul meu*, în *Lira...*, p. 162)

E-o zi de toamnă-n plină vară, / E-un **abur trist, împătimit**, / Și-i o lumină ce ne ară / Ca pe-un pământ părăginit. (LARI, *Lac în cer*, în *Lira...*, p. 11)

■ Acțiune

I. Faptă. Aberantă, abominabilă, adecvată, admirabilă, agresivă, altruistă, amicală, banală, benevolă, binevenită, binevoitoare, bizară, blamabilă, calculată, caritabilă, ciudată, concretă, condamabilă, creștinească, cugetată, curajoasă, deliberată, denigratoare, descalificantă, destabilizatoare, dezavuată, dezinteresată, dezonorantă, dificilă, discretă, discriminatorie, disperată, dubioasă, durabilă, eficientă, eroică, extremă, facilă, fâțișă, fermă, filantropică, folositoare, frumoasă, fulgerătoare, gravă, grea, greșită, hotărâtă, ilegală, imediată, imorală, imprevizibilă, imprudentă, inconștientă, incredibilă, inedită, inexplicabilă, interzisă, inutilă, înălțătoare, îndoielnică, îndrăzneță, înfiorătoare, îngrijorătoare, înspăimântătoare, îngrozitoare, întâmplătoare, întârziată, înțeleaptă, josnică, laudabilă, legală, mărinimoasă, meritorie, minunată, mișelească, monstruoasă, neașteptată, necinstită, nechibzuită, necugetată, necuviincioasă, nedemnă, negândită, neîntârziată, neînțeleasă, nelegală, nemaipomenită, neobișnuită, nepotrivită, nepremeditată, nesăbuită, nesocotită, neverosimilă, nobilă, nouă, obișnuită, onestă, onorabilă, oportună, oribilă, penibilă, premeditată, preventivă, primejdioasă, pripită, promptă, proscrisă, provocatoare, rapidă, remarcabilă, reprobabilă, respinsă, revoltătoare, ridicolă, riscantă, rușinoasă, salutară, sângeroasă, scandaloasă, senzațională, simplă, sinucigașă, spectaculoasă, superbă, surprinzătoare, suspectă, tainică, tardivă, temerară, tenebroasă, terifiantă, teroristă, uitată, veche, veroasă, viabilă, voluntară.

II. Efect, influență. Accentuată, amplificată, benefică, calmantă, certă, ciudată, clară, complementară, completă, complexă, considerabilă, deosebită, depresivă, devastatoare, dezastruoasă, dezumanizantă, directă, distructivă, distrugătoare, evidentă, fantastică, folositoare, gravă, impresionantă, incertă, indiscutabilă, inimagnabilă, intensă, îndelungată, halucinantă, lamentabilă, majoră,

minoră, miraculoasă, neașteptată, neclară, nefastă, negativă, neîndoielnică, nemaiauzită, nemaivăzută, neobișnuită, ne semnificativă, nocivă, pozitivă, puternică, revigorantă, semnificativă, simplă, stranie, stresantă, surprinzătoare, tăcută, toxică, uimitoare, vădită.

III. Desfășurare a întâmplărilor într-o operă literară: subiect, intrigă. Alambicată, amplă, amuzantă, anostă, antrenantă, banală, captivantă, complexă, complicată, continuă, crudă, dezvoltată, diluată, emoționantă, eroică, evocativă, explozivă, extinsă, fantastică, fragmentată, grozavă, halucinantă, impresionantă, interesantă, încurcată, miraculoasă, misterioasă, monotonă, neașteptată, neclară, neinteresantă, neobișnuită, originală, palpitantă, plictisitoare, ritmată, savuroasă, scurtă, simplă, simplistă, sinuoasă, statică, stranie, surprinzătoare, trenantă, uimitoare, vigoasă, zăpăcitoare.

Adevăr

Absolut, adevărat, admis, amar, ascuns, aspru, așteptat, banal, biblic, binefăcător, categoric, cert, ceșos, clar, consolator, controversat, crud, cumplit, cunoscut, curat, dens, delicat, deranjant, deslușit, detestabil, dezagreabil, dezolant, dulce, dumnezeiesc, dur, dureros, enervant, esențial, etern, evident, expres, falsificat, faptic, fardat, fatal, firav, flagrant, frust, fundamental, funest, general, gol-goluț, grav, groaznic, halucinant, imaginat, important, inacceptabil, inaccesibil, incomod, incontestabil, inconvenabil, indiscutabil, indubitabil, infailibil, inoportun, integral, inutil, invizibil, încătușat, înfricoșător, îngrozitor, întreg, jenant, limpede, mare, mărturisit, mărunț, metafizic, mic, misterios, mort, murdar, mușamalizat, natural, necruțător, necunoscut, nefardat, neîndoielnic, neplăcut, neștiut, net, obiectiv, obscur, oficial, omenesc, palpabil, paradoxal, parțial, periculos, perpetuu, personal, pierdut, plăcut, plăsmuit, presupus, prigonit, primejdios, primordial, profund, pur, rece, relativ, rușinos, sacru, senin, serios, sfânt, sigur, simplu, sincer, sinistru, solid, stânjenitor, stingheritor, strâmb, stupid, subiectiv, sublim, subtil, sufletesc, sumbru, supărător, suprem, șocant, știut, tainic, temeinic, teribil, terifiant, total, tragic, transparent, tranșant, trist, trunchiat, tulburător, ucigător, uitat, uluitor, unic, universal, util, valabil, vădit, vechi, vital, zadarnic, zguduitor.

▼ **Dezolantul adevăr** al nevestii mă doare cu atât mai mult cu cât asupra lui nu începe nici o îndoială. (ARGHEZI, *Cimitirul...*, p. 69)

Nuda veritas! – **adevărul gol-goluț** – ridică aici o mână, atoateștiutor, Cavadia. (ȚOIU, *Galeria...*, p. 62)

Vorbise cu o asemenea tărie și convingere, de parcă ar fi rostit **adevărul suprem** al vieții. (DUMITRIU, *Cronică...*, p. 19)

... spune-mi, spune-mi iarăși / acele **adevăruri mari și simple**, / pe care eu le pierd din când în când. (BACONSKY, *Nu mă despart*, în *Scrieri...*, p. 218)

Dacă-am pierdut o dată un **adevăr vital**, / Îl regăsim mai greu a doua oară. (LABIȘ, *Lupta dublă*, în *Moartea căprioarei*, p. 176)

... cât costă fiecare cuvânt, din ce imense izvoare de spaimă și durere se alimentează el, ce căutări și eforturi se ascund în umbra unui **adevăr** care, mâine, va părea, fără îndoială, **palid, banal, la îndemâna oricui**. (BUZURA, *Drumul...*, p. 171)

Sfânt adevărul orișicând, / **Necunoscut** sau **cunoscut**, / Și niciodată-**ncătușat**, / Și niciodată **absolut**. (MATCOVSCHI, *Dator*, în *Soarele...*, p. 270)

Adevărul cel de carte / e un **adevăr postum**. / Se trăiește și se arde / doar aici și doar acum. (MATCOVSCHI, *Poetul cântă*, în *Neamul...*, p. 150)

De **adevărul uscat și zadarnic** / Ferească-i al rouăi prea limpede domn / Și tot ce nu reușesc să trăiască / Întâmpile-li-se în somn. (BLANDIANA, *În somn*, în *La cules...*, p. 148)

Aer

I. Atmosferă, văzduh. Alb, albastru, albastrui, amar, amețitor, amorțit, apăsător, argintat, arzător, aspru, auriu, binefăcător, blând, bolnav, bun, cald, cenușiu, cețos, clar, colbuit, cristalin, curat, delicat, dens, des, diafan, divin, dogoritor, domol, dulce, dulceag, dureros, fetid, fierbinte, fin, firav, fraged, friguros, fumegos, geros, greoi, grețos, greu, grozav, gustos, iernatic, infect, irespirabil, insuportabil, iute, îmbalsămat, îmbătător, îmbăcsit, improspătat, înăbușitor, închis, încins, încremenit, înecăcios, înfierbântat, înfocat, înghețat, înmiresmat, întăritor, întrebător, întunecos, întepător, învâpăiat, jilav, lănced, limpede, limpezit, lin, luminat, luminos, măreț, miresmat, mirositor, moale, mort, muced, mucegăit, neclintit, negru, neguros, neînceput, neliniștit, nemișcat, nesănătos, parfumat, păcios, pișcător, plumburiu, primăvăritic, primenit, proaspăt, pur, puternic, rar, răcoritor, răcoros, reavăn, rece, roșu, rumen, sălbatic, sănătos, sărat, sclipitor, sec, senin, sonor, spumos, stătut, sticlos, strălucit, strălucitor, străveziu, stricat, suav, subțiat, subțire, sufocant, tare,

tăios, tânăr, tomnatic, toropitor, trandafiriu, transparent, tremurător, tremurând, trist, tulburat, ud, umed, uscat, ușor, vaporos, vărătic, viciat, vioriu, viu, vivificator, zăpușitor.

▼ Din albastrul al cerului adânc, soarele alb, de fierbinte ce era, ploua cu foc peste capetele noastre; nici o suflare de vânt nu mișca **aerul învâpăiat**... (HOGAȘ, *Popas*, p. 155)

Aerul e-n neclintire, el devine **arzător**... (ALECSANDRI, *Secerișul*, în *Poezii*, p. 132)

El s-apropie de strada strămtă, **aerul lin al nopții** îl trezise... (EMINESCU, *Cezara*, în *Proză...*, p. 99)

Însuși **aerul** camerei era **mort și trist**, flacăra luminei tremura ca suflată de-un spirit nevăzut. (EMINESCU, *Geniu pustiu*, în *Proză...*, p. 136)

În parcul vechi sub ramuri aleile sunt ude, / Și **aerul** e **dulce și clar**, ca după ploaie. (ANGHEL, *Fantazie*, în *Versuri...*, p. 17)

Stihuri, zburăți acum din mâna mea / Și schiopătați în **aerul cu floare**, / Ca păsările mici de catifea / Ce-ncep în mai să-nvețe și să zboare. (ARGHEZI, *Epigraf*, în *Versuri*, p. 123)

Omul acesta deprins cu vântul iute de la larg, cu mirosul salubru de vâsc marin, avea groază de ferestrele deschise și trăia într-un **aer încheșat, împâclit de fum, zaharisit de miresme grele**. (M. CARAGIALE, *Craii de Curtea Veche*, în *Pajere...*, p. 64)

Globurile electrice din fața hangarelor, din cauza **aerului** puțin **cețos, rece**, dădeau o lumină difuzată, reverberată, de parcă iluminau cavouri aliniate. (Camil PETRESCU, *Patul ...*, p. 191)

Și **aerul** din cauza viitoarelor fructe / e **rumen și plin**. (ISANOS, *Viață, nu mă părăsi*, în *Poezii*, p. 13)

... începuse să devină însăși suprafața aceea de teren din preajma căii ferate, presărată cu piese de fier, traverse și buruieni exalând în **aerul încins al nopții** mireasma tonică a țigeliului... (ȚOIU, *Galeria...*, p. 51)

Era o tăcere mătăsoasă, **aerul** era **cald și blând** ca laptele... (DUMITRIU, *Proprietatea...*, p. 207)

... **aerul** era **proaspăt**, bătea un vânt rece, cu miros de pământ reavăn și de verdeață tânără. [...] înainte, prin **aerul curat și tare** al dimineții! (DUMITRIU, *Cronică...*, p. 41)

Împing cu mâna la o parte / acest **aer străin** și trec, / și-această inimă străină, din mine, / o las drept plată între monezi și trec. (STĂNESCU, *Într-o după-amiază de toamnă*, în *Opera...*, p. 196)

Părea că plutește într-o zonă inaccesibilă, deasupra, unde **aerul** e **tare și pur**... (IVASIUC, *Racul*, p. 9)

La patru dimineața înaintai împopoțonată și dulce / prin **aerul plin de stele**... (CĂRTĂRESCU, *Clementina*, în *O seară...*, p. 28)

Ne obișnuisem cu toate: cu Daciile care sunau ca niște hidrocentrale, cu ferestrele care se deschideau invers, spre **aerul gazos și prăfuit**, cu oamenii de pe străzi mereu pregătiți să te calce pe picioare. (MANOLESCU, *Derapaj*, p. 398)

II. Aspect, înfățișare, expresie a feței. Abătut, absent, acru, afectuos, agresiv, aiurit, amărât, amical, amuzant, angelic, arogant, artificial, atent, batjocoritor, băiețos, bănuitor, bărbătesc, bătaios, binevoitor, bizar, blajin, blând, bucuros, calm, candid, caraghios, cinic, ciudat, concesiv, conspirativ, contemplativ, contrariat, copilăresc, copilăros, crispat, crunt, cuminte, dârz, decis, degajat, demonic, deosebit, deprimat, detașat, dezamăgit, dezarmant, dezgustat, dezorientat, discret, disprețuitor, distant, distins, distrat, dulce, dușmănos, elegant, enigmatic, euforic, exaltat, familiar, fatal, fericit, ferm, festiv, firesc, fricos, gânditor, grandoman, grațios, grav, hotărât, idiot, impertinent, imperturbabil, important, impozant, impunător, indiferent, indulgent, infantil, infatuat, ingenuu, inocent, insolent, intim, ironic, istovitor, închis, încruntat, încurcat, înflăcărat, înfricoșător, înfuriat, îngăduitor, îngândurat, îngrozit, întunecat, întrebător, înțelegător, jignit, jovial, liniștit, lugubru, maiestuos, malițios, matern, măreț, măhnit, mândru, medieval, meditativ, mefistofelic, melancolic, misterios, morocănos, mucalit, mulțumit, muștrător, naiv, năuc, necăjit, nefericit, neîncrezător, neînțelegător, neliniștitor, nemulțumit, nenorocit, nepăsător, neprietenos, nesigur, neștiutor, nevinovat, nonșalant, nostalgic, nou, obosit, obraznic, omenos, orgolios, ostil, perfid, perplex, plângăreț, plictisit, posac, posomorât, potolit, poznaș, prefăcut, protector, provocator, pudic, radios, rafinat, răbdător, rățacit, răutăcios, resemnat, resignat, retras, sălbatic, sănătos, senin, senzual, serios, servil, sever, sfidător, sfios, sincer, sinistru, smerit, solemn, somnoros, specific, speriat, spiritual, stângaci, stingherit, stupefiat, stupid, suav, suferind, sumbru, supărat, superb, superior, surăzător, șagalnic, șiret, ștregăresc, tainic, tăcut, tâmp, teatral, timid, tineresc, tragic, triumfal, triumfător, trist, trufaș, uimit, uluit, umil, vag, vesel, viclean, victorios, vinovat, virtuos, voios, zăpăcit, zâmbitor, zeflemist.

Se scărpină puțin în cap cu un **aer meditativ**, apoi zise... (FILIMON, *Ciocoli...*, p. 107)

E nepoata mea, adaogă abia la urmă și poate numai fiindcă nepoata luase un **aer dârz**. (PAPADAT-BENGESCU, *Concert...*, p. 36)

Uniforma neagră îi era strânsă bine pe talie, ca un veșmânt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi dădeau un **aer bărbătesc și elegant**. (CĂLINESCU, *Enigma...*, p. 11)

O! Vino! Prin lumea aceasta barbară / S-aducem un **aer ușor medieval**... (STANCA, *Seară medievală*, în *Doti*, p. 81)

Capul își pierduse finețea, **aerul ironic, spiritual**; părul era altul și el, tuns scurt, băiețește... (ȚOIU, *Galeria...*, p. 79)

Sebastian privea asemenea scene pe sub sprâncene, cu un **aer acru și ostil**. (DUMITRIU, *Proprietatea...*, p. 34)

Fata tresări și-l privi cu **aerul ei sălbatic, închis**, aproape **dușmănos**. (DUMITRIU, *Cronică...*, p. 19)

Era atât de îngrozită și de palidă, încât mademoiselle Marchand zâmbi rece, cu un **aer decis și ferm**, nu fără satisfacție. (DUMITRIU, *Cronică...*, p. 35)

Capul său uscat ca de mumie, cu nasul acvilin și cu fruntea înaltă [...] aducea un **aer misterios** de civilizație bătrână... (IVASIUC, *Racul*, p. 14)

Nu era o localnică și nu avea **aerul servil** al personalului din țările înapoiate, ci o demnitate puțin înțepată și prea subliniată. (IVASIUC, *Racul*, p. 36)

... Ce preferă domnul? [...], mă întrebă cu un **aer ușor teatral**. (BUZURA, *Drumul...*, p. 267)

Cu tot **aerul de intimitate** dintre noi, am tremurat întreaga zi, gândindu-mă la răspunsul pe care urma să mi-l dea la singura întrebare admisă. (BUZURA, *Drumul...*, p. 293)

În serile învăluite în ceață purpurie [...] sclipirea metalică a mecanismului ortopedic purtat de primul băiat și gesturile sibilnice ale celui de-al doilea căpătau în ochii noștri [...] un **aer bizar, enigmatic, greu de descifrat**. (CĂRTĂRESCU, *Jocul*, în *Visul*, p. 18, 19)

■ Afirmatie

Abracadabrantă, absconsă, absurdă, adevărată, agresivă, aiurită, aiuritoare, amară, amețitoare, amuzantă, arhicunoscută, autentică, banală, belicoasă, bizară, blamabilă, calomnioasă, capitală, categorică, cinică, ciudată, clară, complexă, copilărească, condamtabilă, confuză, contradictorie, controversată, corectă, credibilă, critică, curioasă, cutremurătoare, dăunătoare, defăimătoare, definitivă, delirantă, demobilizatoare, demoralizatoare, deocheată, deplasată, derutantă, desuetă, discretă, discriminatorie, disimulată, distrugătoare, dură, dureroasă, echivocă, eronată, esențială, exagerată, excesivă, explicabilă, extraordinară, falsă, fariseică, fățarnică, fondată, frumoasă, fundamentală, generală, generalizatoare, goală, gravă, greșită, grozavă, hazardată, importantă, in-